

*Paweł Waszkiewicz**

MEDIA SPOŁECZNOŚCIOWE W PRACY ORGANÓW ŚCIGANIA. NIE TYLKO SOCMINT

Abstrakt: Sposoby wykorzystania mediów społecznościowych w pracy organów ścigania można podzielić na trzy podstawowe grupy: politykę informacyjną, pracę śledczą oraz wykorzystanie dowodowe. Dominuje ich postrzeganie jako działań śledczych mieszczących się w zakresie pojęciowym SOCMINT. W rozdziale, stanowiącym zarazem wstęp do monografii, zaprezentowane zostały przykłady zastosowania mediów społecznościowych w pracy organów ścigania w Polsce i zagranicą. Omówiono także założenia projektu Media społecznościowe w pracy organów ścigania (nr 2018/31/B/HS5/01876) finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki.

Słowa kluczowe: organy ścigania, media społecznościowe, SOCMINT, śledztwa, *public relations*

SOCIAL MEDIA IN LAW ENFORCEMENT AGENCIES WORK. NOT ONLY SOCMINT¹

Abstract: Using social media in law enforcement agencies' work can be divided into three basic groups: information policy, investigative work, and use of evidence. However, it is understood mainly as investigative activities falling largely within the scope of the SOCMINT concept. This chapter, which is also an introduction to the monograph, presents examples of the use of social media in the work of law enforcement agencies in Poland and abroad. The aim and the scientific goal of the project Social media in the work of law enforcement agencies (No. 2018/31/B/HS5/01876) financed by the National Science Center is also presented.

Keywords: law enforcement agencies, social media, SOCMINT, investigations, public relations

Wyjaśnienie połączenia takich elementów jak: podpalenie radiowozów policyjnych, studio masażu, sklep z rękodziełem, tatuaż i areszt może mieć różny charakter. Mogą to być m.in. elementy narracji w powieści sensacyjnej, scenariusz serialu na jednej z platform telewizyjnych, ciąg skojarzeń redaktora niniejszej monografii. Może to też być oś

* Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego; ORCID: [0000-0001-9608-1586](https://orcid.org/0000-0001-9608-1586).

1 Publikacja powstała w wyniku realizacji projektu badawczego pt. Media społecznościowe w pracy organów ścigania o nr 2018/31/B/HS5/01876, finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki.

historii jaka na przełomie maja i czerwca 2020 r. rozegrała się w Stanach Zjednoczonych. Brutalne działania funkcjonariuszy policji, których konsekwencjami w niektórych przypadkach była śmierć zatrzymywanych osób (m.in. George'a Floyda w Minneapolis 25 maja 2020 r.²) doprowadziły do fali protestów w amerykańskich miastach. W trakcie jednego z nich, w Filadelfii miało miejsce celowe podpalenie – i w efekcie spalenie – dwóch policyjnych radiowozów. Zdarzenie zostało zarejestrowane przez kamery telewizyjne i towarzyszyło relacji w lokalnych mediach.

Nagranie zamaskowanej osoby podpalającej dwa radiowozy zobaczył agent federalny. Postanowił spróbować ustalić tożsamość sprawcy bez wstawania od biurka z komputerem. Korzystając z ogólnodostępnych nagrań i zdjęć w mediach społecznościowych znalazł kilka materiałów przedstawiających zamaskowaną osobę w trakcie rzucania butelki z benzyną. Maskę na jej twarzy nie uchroniła przed dostrzeżeniem tatuażu na jej przedramieniu oraz nietypowego T-shirtu. Wpisując zamieszczone na nim hasło „KEEP THE IMMIGRANTS, DEPORT THE RACISTS” do wyszukiwarki, odnalazł na platformie z rękodzielnym etsy.com sklep oferujący dokładnie takie koszulki. Jedną z osób, która zakupiła koszulkę pozytywnie ją skomentowała. Jako swoją lokalizację wskazała Filadelfię. Wpisanie pseudonimu użytego na etsy.com do wyszukiwarki, przyniosło wynik w postaci konta na innej społecznościowej platformie odzieżowej – poshmark.com. Oprócz pseudonimu konto było oznaczone stosunkowo rzadkim imieniem. Połączenie imienia i miasta przyniosło wynik w postaci konta na platformie LinkedIn, gdzie użytkownicy występują pod pełnymi danymi osobowymi. Z profilu na platformie można było się dowiedzieć o prowadzonych przez zidentyfikowaną użytkowniczkę gabinetach masażu w Filadelfii. Na stronie internetowej jej działalności znajduje się m.in. film pokazujący techniki masażu. Widoczny na nim jest tatuaż na prawym przedramieniu masażystki, który wygląda identycznie jak zarejestrowany w trakcie protestów. Ten ciąg ustaleń był wystarczający do zatrzymania podejrzonej i przekonania sędziego właściwego miejscowo sądu federalnego do zastosowania wobec niej aresztu³.

- WPROWADZENIE -

Media społecznościowe u progu trzeciej dekady XXI w. odgrywają w życiu ludzi na całym praktycznie świecie trudną do przecenienia rolę, zarówno na poziomie jednostkowym, jak i w odniesieniu do grup, społeczeństw czy wręcz społeczności międzynarodowej. Stanowią źródło informacji i rozrywki, narzędzie komunikacji zarówno prywatnej i zawodowej. To stwierdzenie przestaje być tylko truizmem w kontekście konkretnych danych obrazujących zasięg i skalę wykorzystania mediów społecznościowych. W ciągu 16-lat od

2 E. Hill, T.C. Tiefenthäler, D. Jordan, H. Willis, R. Stein, *8 minutes and 46 seconds: how George Floyd was killed in police custody*, <https://www.nytimes.com/2020/05/31/us/george-floyd-investigation.html> [dostęp: 29.09.2020].

3 Historia została dokładnie opisana m.in. L. Franceschi-Bicchierai, *A tattoo and an Etsy shirt led cops to arrest woman accused of burning cop cars: an elaborate open-source intelligence investigation shows the potential danger of posting protest photos online*, <https://www.vice.com/en/article/bv8j8w/a-tattoo-and-an-etsy-shirt-led-cops-to-arrest-woman-accused-of-burning-cop-cars> [dostęp: 28.10.2020]; a w języku polskim: A. Haertle, *Jak FBI namierzyło panią, która podpałała dwa policyjne radiowozy*, <https://zaufanatrzeciastrona.pl/post/jak-fbi-namierzylo-pania-ktora-podpalila-dwa-policyjne-radiowozy/> [dostęp: 28.10.2020].

powstania w 2004 r. portalu Facebook (od ponad dekady najbardziej popularnego portalu społecznościowego) liczba jego aktywnych użytkowników przekroczyła 2,7 miliarda⁴. Oznacza to, że więcej niż co trzeci spośród 7,8 miliarda mieszkańców Ziemi przynajmniej raz w miesiącu loguje się tam, a prawie 1,8 miliarda korzysta z niego codziennie⁵. FB to tylko jeden z serwisów społecznościowych. Liczba unikalnych użytkowników wszystkich mediów społecznościowych w lipcu 2020 r. była szacowana na 3,96 miliarda⁶, przy czym każdy użytkownik jest liczony jednokrotnie, nawet jeżeli – co jest powszechne – korzysta z kilku różnych serwisów. Inną miarą znaczenia mediów społecznościowych może być czas, jaki użytkownicy spędzają, korzystając z nich. W 2019 r. użytkownicy spędzali średnio w ten sposób 144 minuty dziennie, co oznacza, że 10% doby przeznaczali na korzystanie z mediów społecznościowych⁷. Główne powody korzystania z mediów społecznościowych, wskazywane przez użytkowników to bycie na bieżąco z wiadomościami (39%), pozostawianie w kontakcie ze znajomymi (38%), rozrywka (37%), wypełnienie wolnego czasu (36%) oraz dzielenie się zdjęciami oraz filmami (32%)⁸.

Popyt na usługi oferowane przez media społecznościowe i ich wpływ na szereg aspektów życia, sprawiają że są one m.in. uwzględniane w marketingu, również politycznym. Z popularnością serwisów społecznościowych łączy się szereg zagrożeń, takich jak wykorzystanie ich do intencjonalnego dystrybuowania nieprawdziwych wiadomości⁹.

Rola, jaką pełnią media społecznościowe, a także ich funkcjonalność, stwarzają szereg możliwości ich wykorzystania w pracy organów ścigania. Przedstawiona sprawa z Filadelfii, przez swoją spektakularność oraz możliwość samodzielnego przeprowadzenia podobnego „śledztwa” pozwala pokazać potencjał, jaki tkwi w mediach społecznościowych dla organów ścigania. Działania śledcze nie wyczerpują jednak potencjału mediów społecznościowych.

Już w 2012 r. w efekcie badań eksploracyjnych wyodrębniono dziewięć obszarów wykorzystania mediów społecznościowych w pracy organów ścigania państw Unii Europejskiej¹⁰. Sposoby ich wykorzystania można podzielić na trzy podstawowe grupy: politykę informacyjną, realizowaną za pomocą mediów społecznościowych; pracę śledczą,

4 *Number of monthly active Facebook users worldwide as of 2nd quarter 2020*, <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/> [dostęp: 19.08.2020].

5 *Number of daily active Facebook users worldwide as of 2nd quarter 2020*, <https://www.statista.com/statistics/346167/facebook-global-dau/> [dostęp: 19.08.2020].

6 S. Kemp, *Digital 2020: july global statshot*, <https://www.datareportal.com/reports/digital-2020-july-global-statshot> [dostęp: 19.08.2020]. W poszczególnych rozdziałach niniejszej monografii są przytaczane liczne dane dotyczące liczby użytkowników Internetu i mediów społecznościowych.

7 Tamże.

8 *Social media motivations - 2020 Infographic v4.0*. <https://www.globalwebindex.com/reports/social-media-motivations> [dostęp: 28.10.2020].

9 H. Allcott, M. Gentzkow, *Social media and fake news in the 2016 election*, „Journal of Economic Perspectives” 2017, t. 31, nr 2, s. 211-236.

10 S. Deneff, N. Kaptein, P. Bayerl, L. Ramirez, *Best practice in police social media adaptation*, s. 12, <https://www.fit.fraunhofer.de/content/dam/fit/de/documents/COMPOSITE-social-media-best-practice.pdf> [dostęp: 6.02.2021].

głównie z wykorzystaniem metod OSINT czyli tzw. białego wywiadu¹¹ oraz wykorzystanie dowodowe pochodzących z nich materiałów¹². Z kolei same możliwości wykorzystania informacji z serwisów społecznościowych przez organy ścigania (jako odbiorcę) można podzielić na trzy przecinające się kategorie funkcjonalności: informacyjną, dowodową oraz poszlakową¹³.

Skala faktycznego wykorzystania potencjału tkwiącego w mediach społecznościowych przez organy ścigania przez długi czas pozostawała nieznaną i w dużej mierze taka wciąż pozostaje. Fragmentaryczne badania wskazują, że zarówno grupy przestępcze, jak i indywidualni sprawcy korzystają z mediów społecznościowych w dużo większym zakresie niż śledczy. Ponadto, w pracy organów ścigania dominującą rolę mają działania wykrywcze, przy marginalizacji ich potencjału informacyjnego i komunikacyjnego z użytkownikami – obywatelami oraz wykorzystania dowodowego pochodzących z nich materiałów.

Celem niniejszego rozdziału jest przybliżenie głównych grup możliwości wykorzystania mediów społecznościowych na (anegdotycznych) przykładach powiązanych z wynikami badań empirycznych, prezentowanych w kolejnych rozdziałach monografii. Ponadto krótko zostaną przedstawione założenia projektu pt. Media społecznościowe w pracy organów ścigania (nr 2018/31/B/HS5/01876), finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki. Publikacje w niniejszej monografii prezentują część wyników tego właśnie projektu.

- SOCMINT -

Pojęcie SOCMINT (*Social Media Intelligence*) zostało zaproponowane w 2012 r. przez D. Omand, S. Barletta i C. Millera¹⁴. Oznacza owo wykorzystanie wywiadowcze lub śledcze danych pochodzących z mediów społecznościowych. Wydaje się poważnym błędem tłumaczenie jednego z członów tej nazwy – *intelligence* jako „inteligencja”¹⁵. SOCMINT obejmuje zarówno działania z zakresu białego wywiadu jak i czarnego. Wśród tych pierwszych, mieści się korzystanie z materiałów różnego typu publikowanych w mediach społecznościowych przez użytkowników. Druga grupa to dane pozyskiwane bezpośrednio od administratorów poszczególnych serwisów albo też z urządzeń lub kont użytkowników. Może się to odbywać na podstawie przepisów umożliwiających organom ścigania takie działania i zobowiązujących do współpracy podmioty komercyjne, bądź poprzez samodzielne działania organów, albo poprzez działania osób fizycznych lub podmiotów działających bez prawnego umoco-

11 B. Stromczyński, P. Waszkiewicz, *Biały wywiad w praktyce pracy organów ścigania na przykładzie wykorzystania serwisów społecznościowych*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 5, s. 146-170.

12 P. Waszkiewicz, *Open Source Intelligence (OSINT): Using social media by law enforcement agencies*. Prezentacja na konferencji PRICON, Zagrzeb 14 maja 2018 r.

13 Szczegółowe omówienie tych funkcji w kontekście danych jawnoźródłowych zob. B. Stromczyński, P. Waszkiewicz, dz. cyt.

14 D. Omand, J. Bartlett, C. Miller, *Introducing Social Media Intelligence (SOCMINT)*, „Intelligence and National Security” 2020, t. 27, nr 6, s. 801-823.

15 Zob. J. Rokitowska, O. Wasiuta, *SOCMINT*, w: O. Wasiuta, R. Klepka (red.) *Vademecum Bezpieczeństwa Informacyjnego*, t. 2, Kraków 2019, s. 362-370. Analogicznie nie tłumaczy się nazwy *Central Intelligence Agency* (CIA) jako Centralnej Agencji Inteligencji.

wania do prowadzenia takich działań. SOCMINT nie stanowi tylko działań w ramach OSINT. Chociaż zapewne większość zastosowań śledczych będzie miała swoje źródło właśnie w białym wywiadzie, jednak część będzie miała charakter klasycznego – czarnego wywiadu ze względu na typ danych, ich źródło czy też podmiot podejmujący działania (nieuprawniony do prowadzenia działań operacyjno-rozpoznawczych czy wywiadowczych)¹⁶.

Przykład SOCMINT stanowi inna historia związana z opisywanymi protestami latem 2020 r. W nocy 10 sierpnia 2020 r. protesty w Chicago przerodziły się w zamieszki, w trakcie których doszło do niszczenia mienia, masowych kradzieży i włamań do placówek usługowo-handlowych. Jeden z ich uczestników, starając się rozbić młotkiem bankomat, transmitował (!) swoje działania na żywo na portalu FB. Policja otrzymała nagranie od jednego z internautów i następnie sama opublikowała na kanale YouTube jego fragmenty, prosząc o pomoc w identyfikacji widocznych na nim osób. W przeciągu kilkunastu minut uzyskała od użytkowników YouTube dane osobowe, które pozwoliły na ustalenie podejrzanego oraz postawienie mu zarzutów¹⁷. Sprawa ta stanowi przykład kilku różnych typów działań organów ścigania w obszarze mediów społecznościowych. Źródłem informacji o podejrzanym były media społecznościowe. Dostarczyły one materiału dowodowego na potrzeby dalszych etapów postępowania. Stanowiły wreszcie kanał komunikacji ze społecznością w celu identyfikacji podejrzanych. Na końcu za ich pośrednictwem społeczność została poinformowana o efektach działań policji. W zasadzie poza tym ostatnim działaniem stanowią one przykłady SOCMINT. Ich efektem jest nie tylko zabezpieczenie materiału dowodowego ale zidentyfikowanie podejrzanego, który – dzięki rozgłosowi w mediach społecznościowych – sam zgłosił się na posterunek policji, gdzie został zatrzymany¹⁸.

Przykładem działań SOCMINT spoza OSINT jest np. wykorzystanie oprogramowania monitorującego aktywność w sieci. Najbardziej popularnym programem wśród amerykańskich organów ścigania w latach 2013–2017 była Geofeedia, która pozwalała w czasie rzeczywistym lub retrospektywnie analizować dane dotyczące lokalizacji, zdjęć, nagrań oraz publikowanych treści¹⁹ przez użytkowników najpopularniejszych platform społecznościowych (m.in. FB, Twitter, Instagram, YouTube). Jej funkcjonalności przekonały ponad 500 amerykańskich jednostek policji do wykupienia dostępu i szkoleń²⁰. Z perspektywy organów ścigania takie narzędzie można uznać za „śledczy Graal”. Umożliwia bowiem nie

16 Więcej na temat podziału na biały, czarny i ewentualnie szary wywiad zob. w niniejszej publikacji rozdział: K. Bayer-Ryskiewicz, J. Bitner, P. Waszkiewicz, *Szary wywiad. Krytyczna analiza definicji pojęcia w literaturze polskiej oraz anglojęzycznej*, w: P. Waszkiewicz (red.), *Media społecznościowe w pracy organów ścigania*, Warszawa 2021, s. 151-169, <https://doi.org/10.5281/zenodo.4625055>.

17 J. Nolen, *Man live-streamed self on social media using hammer to break into ATM: police*, <https://chicago.suntimes.com/crime/2020/8/15/21370267/live-stream-atm-hammer-looting-chicago-police-charged> [dostęp: 28.10.2020].

18 *'I regret doing it': Chicago man accused of live-streaming ATM theft speaks out*, <https://www.nbcchicago.com/news/local/i-regret-doing-it-chicago-man-accused-of-live-streaming-atm-theft-speaks-out/2325271/> [dostęp: 28.10.2020].

19 Zakres tych danych wykracza poza udostępniane publicznie przez użytkowników ponieważ dotyczył wszystkich użytkowników, niezależnie od ich ustawień prywatności.

20 E. Oritz, *Facebook, Twitter, Instagram block Geofeedia tool used for police surveillance*, <https://www.nbcnews.com/tech/internet/facebook-twitter-instagram-block-geofeedia-tool-used-police-surveillance-n664706> [dostęp: 3.11.2020]

tylko identyfikację potencjalnych świadków, ale także pozwala na błyskawiczne zebranie i analizowanie potencjalnego materiału dowodowego tj. zdjęć, nagrań, treści.

Narzędzie wykorzystywano do identyfikacji uczestników protestów, m.in. w Baltimore po śmierci Freddiego Gray'a w 2015 r.²¹. Po ujawnieniu tego w raporcie American Civil Liberty Union (ACLU), amerykańskiej organizacji pozarządowej w październiku 2016 r.,²² Facebook, Twitter oraz Instagram zablokowały możliwość pobierania przez aplikację danych²³. Pomimo tego Geofeedia wciąż oferuje swoje usługi, a podobnych narzędzi, opierających się na mniejszej liczbie danych oraz cechujących mniejszym rozmachem w działaniach marketingowych są dziesiątki²⁴. Paradoxem w historii programu Geofeedia jest to, że jednym z jej klientów był... sam FB. Dane publikowane w sieci miały pozwolić zidentyfikować osobę, która po dostaniu się bez zaproszenia do biura Marka Zuckerberga dzieliła się tym w mediach społecznościowych²⁵. Stawia to pod znakiem zarówno twierdzenia o braku wiedzy o sposobie wykorzystania danych pozyskiwanych przez program jak i twierdzenia, że do przekazywania danych nie dojdzie w przyszłości (a nawet, że nie ma ono miejsca współcześnie).

Najbardziej jaskrawy przykład SOCMINT, będącego *de facto* szpiegostwem (czarnym wywiadem), jest włamywanie się na urządzenia konkretnych użytkowników albo bezpośrednio konta w mediach społecznościowych. Niezależnie czy podmiotem podejmującym takie działania będą powołane do tego służby, osoby fizyczne czy podmioty komercyjne. Okazuje się bowiem, że FB był zainteresowany legendarnym systemem Pegasus, tworzonym przez NSO Group²⁶. Sam Pegasus wykorzystywał natomiast komunikatory społecznościowe, m.in. WhatsApp, do infekowania urządzeń²⁷.

- MEDIA SPOŁECZNOŚCIOWE JAKO NARZĘDZIE KOMUNIKACJI -

Wśród zidentyfikowanych w dotychczasowych badaniach obszarów aktywności organów ścigania w mediach społecznościowych zdecydowana większość dotyczy różnych form komunikacji. Zostały one zdefiniowane następująco: głos (aktywna obecność) w mediach

21 L.S. Wen, J.M. Sharfstein, *Unrest in Baltimore: the role of public health*, „JAMA” 2015, t. 313, nr 24, s. 2425-2426, <http://www.doi.org/10.1001/jama.2015.5561>.

22 M. Cagle, *Facebook, Instagram, and Twitter provided data access for a surveillance product marketed to target activists of color*, <https://www.aclu.org/blog/privacy-technology/internet-privacy/facebook-instagram-and-twitter-provided-data-access> [dostęp: 3.11.2020].

23 J. Bromwich, D. Victor, M. Issac, *Police use surveillance tool to scan social media*, A.C.L.U. says, <https://www.nytimes.com/2016/10/12/technology/aclu-facebook-twitter-instagram-geofeedia.html> [dostęp: 3.11.2020].

24 Geofeedia, <https://www.geofeedia.com/> [dostęp: 28.10.2020]; *Map: Social media monitoring by police departments, cities, and counties*, <https://www.brennancenter.org/our-work/research-reports/map-social-media-monitoring-police-departments-cities-and-counties> [dostęp: 3.11.2020].

25 C. Lecher, R. Brandom, *Facebook caught an office intruder using the controversial surveillance tool it just blocked*, <https://www.theverge.com/2016/10/19/13317890/facebook-geofeedia-social-media-tracking-tool-mark-zuckerberg-office-intruder> [dostęp: 3.11.2020].

26 D. Coldeway, *Before suing NSO group Facebook allegedly sought their software to better spy on users*, <https://techcrunch.com/2020/04/03/before-suing-nso-group-facebook-allegedly-sought-their-software-to-better-spy-on-users/> [dostęp: 3.11.2020].

27 *NSO Group: Israeli firm 'impersonated Facebook to spread spyware'*, <https://www.bbc.com/news/technology-52758784> [dostęp: 5.11.2020].

społecznościowych (*having a voice in social media*); przekazywanie informacji za pomocą mediów społecznościowych (*social media to push information*); media społecznościowe jako dźwignia „mądrości tłumu” (*social media to leverage the wisdom of the crowd*); interakcje ze społeczeństwem za pomocą mediów społecznościowych (*social media to interact with the public*); ludzka twarz policji za pośrednictwem mediów społecznościowych (*social media to show the human side of policing*)²⁸. Część z nich, na co zwracano uwagę, krzyżuje się z działaniami SOCMINT.

Media społecznościowe są wykorzystywane przez organy ścigania na potrzeby komunikacji społecznej od co najmniej dekady²⁹. Okres pandemii COVID-19 w widoczny sposób zwiększył skalę takich działań. Także w Polsce. Przykładem mogą być masowe „spontaniczne” zgromadzenia w wielu polskich miastach w październiku i listopadzie 2020 r. Działania uczestników Marszu Niepodległości, który odbył się 11 listopada 2020 r. w Warszawie doprowadziły m.in. do podpalenia mieszkania na trasie pochodu. Zdjęcia i nagrania dokumentujące to zdarzenie niemal natychmiast zostały opublikowane w mediach społecznościowych, w tym w administrowanych przez Policję³⁰. Inny przykład komunikowania się przez Policję za pomocą mediów społecznościowych, związany z incydentem w trakcie tego samego wydarzenia, dotyczył zranienia jednego z fotoreporterów gumowym pociskiem³¹. Warszawska policja najpierw za pośrednictwem Twitter’a przekazała poszkodowanemu wyrazy współczucia, a następnie przygotowała materiał filmowy pokazujący całe zdarzenie w szerszej perspektywie, co pozwoliło sprostować część nieprawdziwych informacji na jego temat. Oczywiście, materiały te zostały opublikowane w mediach społecznościowych na kontach policyjnych oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji³². Można mnożyć przykłady zarówno modelowego wykorzystania mediów społecznościowych jak i te niekoniecznie warte replikowania.

Aktywna obecność organów ścigania w mediach społecznościowych niesie ze sobą oczywiście szereg ryzyk. Względnie, najmniejszym są nieprzychylnie komentarze, których w kontekście wspomnianych protestów nie da się zliczyć. Korzystanie z możliwości cenzurowania lub ograniczania interakcji automatycznie obniża wiarygodność podmiotu podejmującego takie działania. Niweczy też uprzednie starania służące budowaniu wizerunku i nawiązywaniu współpracy z obywatelami. To, że w sieci nic nie ginie, oznacza, że każdy błąd czy nawet potknięcie może zostać wykorzystane przeciwko instytucji. Biorąc pod uwagę brak wyspecjalizowanych administratorów profili społecznościowych, niezwiązanych emocjonalnie ze służbą i samą instytucją, można stwierdzić, że błędy nie powinny

28 S. Deneff, N. Kaptein, P. Bayerl, L. Ramirez, dz. cyt., s. 12.

29 C.J. Schneider, *Policing and Social Media: Social Control in an Era of New Media*, Lanham 2016.

30 E. KołECKA, *To oni podpalili mieszkanie na Marszu Niepodległości? Policja publikuje zdjęcia*, <https://www.o2.pl/informacje/to-oni-podpalili-mieszkanie-na-marszu-niepodleglosci-policja-publikuje-zdjecia-6574867542027168a> [dostęp: 28.12.2020].

31 *Fotoreporter ranny na Marszu Niepodległości: Nikt mnie nie przeprosił. Policja strzelała gdzie popadnie*, w: <https://www.rp.pl/Społeczenstwo/201119736-Fotoreporter-ranny-na-Marszu-Niepodleglosci-Nikt-mnie-nie-przeprosil-Policja-strzelala-gdzie-popadnie.html> [dostęp: 28.12.2020].

32 Zapis monitoringu z Ronda de Gaulle’a z 11.11.2020 r., https://twitter.com/MSWiA_GOV_PL/status/1327542393470652416 [dostęp: 28.12.2020].

nikogo zaskakiwać. Nie jest realne oczekiwanie, żeby oficerowie Policji na stanowiskach rzeczników prasowych byli w stanie równolegle uzyskiwać informacje ze źródła, przekazywać je do tradycyjnych mediów, odpowiadać na zapytania oraz administrować profilami w mediach społecznościowych.

- PROJEKT PT. MEDIA SPOŁECZNOŚCIOWE W PRACY ORGANÓW ŚCIGANIA -

Wymienione w niniejszym rozdziale przykłady wykorzystania mediów społecznościowych przez organy ścigania mają charakter anegdotyczny. Pomimo tego, że praktyki takie (również w Polsce) nie są zjawiskiem nowym, nie były wcześniej przedmiotem projektów badawczych ani pogłębionej refleksji teoretycznej. Luki tej nie zapełniły prace teoretyczne z obszaru analizy kryminalnej, funkcjonalnie związanej z opisywanym w niniejszej monografii fenomenem³³. Stosunkowo nieliczne są prace teoretyczne w tej tematyce, zaś jeszcze radsze – badania empiryczne dotyczące OSINT, który nierozzerwalnie wiąże się z SOCMINT³⁴. Nie koncentrowały się na specyficznym źródle informacji i zarazem narzędziu do ich dystrybuowania, jakim są media społecznościowe. Z nieznanых powodów serwisy społecznościowe w pracy polskich organów ścigania stanowiły obszar nieeksplorowany badawczo. Może to być zaskakujące, biorąc pod uwagę ich rosnące znaczenie, jak i to, że takie badania były prowadzone w innych krajach.

Celem projektu pt. Media społecznościowe w pracy organów ścigania, finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki była eksploracja i analiza skali oraz sposobów wykorzystania mediów społecznościowych w pracy polskich organów ścigania. Badania empiryczne miały na celu przede wszystkim pozwolić określić, jaka jest rzeczywista skala i sposób wykorzystania tego narzędzia w polskiej praktyce. Służyło temu wykorzystanie metodologii mieszanej, która jest przydatna zwłaszcza do badań złożonych zjawisk³⁵. W ramach metodologii badań ilościowych były to m.in wywiad kwestionariuszowy, badania aktowe, analiza danych z mediów społecznościowych. Z kolei spośród metod badań jakościowych skorzystano z wywiadów pogłębionych i studiów przypadku³⁶. W ten sposób można zweryfikować, jaka jest faktyczna skala zjawiska. Uzyskaniu wiarygodnych i trafnych wyników służyło także wykorzystanie kilku typów triangulacji³⁷ (danych, metod

33 T.R. Aleksandrowicz, *Analiza informacji w administracji i biznesie*, Warszawa 1999; J. Konieczny, *Analiza informacji w służbach policyjnych i specjalnych*, Warszawa 2012.

34 Pierwszymi badaniami w tym zakresie, których wyniki zostały opublikowane były prowadzone przez W. Filipkowskiego na przełomie pierwszej i drugiej dekady XXI wieku. Zob. W. Filipkowski, *Wykorzystywanie otwartych źródeł informacji. Wyniki badań ankietowych*, w: W. Filipkowski, W. Mądrzejowski (red.), *Biały wywiad. Otwarte źródła informacji – wokół teorii i praktyki*, Warszawa 2012, s. 135-163.

35 J.W. Creswell, *Mixed-method research: Introduction and application*, w: G.J. Cizek (red.) *Handbook of Educational Policy*, San Diego 1999, s. 455-472.

36 Ze względu na zakres projektu niniejsza monografia prezentuje jedynie część wyników uzyskanych w jego toku. Część została już opublikowana w artykułach i rozdziałach w pracach wieloautorskich. Część zostanie opublikowana w formie kolejnej monografii oraz artykułach w recenzowanych czasopismach naukowych i rozdziałach. Czytelnikom i czytelnikom należy się to wyjaśnienie, że względu na to, że w dalszej części monografii brak będzie niektórych spośród wymienionych metod badawczych.

37 D. Campbell, D. Fiske, *Convergent and discriminant validation by the multitrait-multimethod matrix*, „Psychological Bulletin” 1959, t. 56, nr 2, s. 81-105.

badawczych oraz badaczy)³⁸. Triangulacja danych została zapewniona przez korzystanie z różnych źródeł danych zarówno na etapie kwerendy, prac koncepcyjnych i analitycznych, jak również przy prowadzeniu badań empirycznych. Były one prowadzone w różnych jednostkach policji oraz sądach. Dotyczyły orzeczeń sądów z terenu całej Polski. Obejmowały dane o profilach policyjnych z terenu większości województw. Triangulacja badaczy została zrealizowana poprzez włączenie do prowadzenia różnych etapów badań ponad dwudziestu osób³⁹. Zespół ten był niehomogeniczny, tzn. w jego skład wchodziły osoby o różnej wiedzy oraz doświadczeniu zawodowym i życiowym. Dodatkową zaletą takiego podejścia jest ograniczenie błędów poznawczych wewnątrz zespołu, co jest bardziej prawdopodobne przy jednorodnych grupach. Triangulacja metod badawczych odbyła się poprzez wykorzystanie szeregu ilościowych i jakościowych metod badawczych.

W toku realizacji projektu wykorzystano źródła danych oraz metody badawcze dotyczących innych instytucji niż organy ścigania (np. badania aktowe, wywiady z sędziami). Przedmiot projektu pozostawał jeden: media społecznościowe w pracy organów ścigania. Był on eksplorowany pod różnym kątem, m.in. analizowano jego wpływ na postępowanie sądowe, co miało pozwolić na w miarę całościowe ujęcie tego zagadnienia.

- PODZIĘKOWANIA -

Realizacja prac, których efektem jest niniejsza monografia nie byłaby możliwa bez życzliwości i wsparcia ze strony szeregu osób. Pan nadinspektor Paweł Dobrodziej, Komendant Stołeczny Policji umożliwił przeprowadzenie wywiadów kwestionariuszowych na terenie garnizonu warszawskiego. Osoby pracujące w Gabinetce Komendanta Stołecznego Policji oraz w poszczególnych komendach Policji wykazały dużą życzliwość, zaś uczestniczący w badaniu funkcjonariusze i funkcjonariuszki – także cierpliwość, bez których znaczna część prac byłaby niemożliwa. Ze względu na anonimowy charakter badań osoby te nie zostaną tutaj wymienione z imienia i nazwiska. Niemniej należą się im serdeczne podziękowania. Należy jednak wymienić dwóch oficerów, którzy szczególnie wspierali projekt. To Pan inspektor dr Rafał Wasiak i Pan podkomisarz Przemysław Czerwiński.

Prowadzenie badań w warszawskich sądach nie byłoby możliwe bez serdecznego wsparcia ze strony Pani Prezes Sądu Okręgowego w Warszawie SSO Joanny Bitner i Pana Prezesa Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie SSO Pawła Iwaniuka. Ze względu na anonimowy charakter badań sędziowie sądów rejonowych i okręgowych, którzy znaleźli czas i ochotę na wzięcie udziału w wywiadach, nie zostaną tutaj wymienieni. Monografia ta nie miałaby też swego kształtu bez wnikliwej lektury i uwag,

38 N.K. Denzin, *The Research Act: A Theoretical Introduction to Sociological Methods*, New York 2009, <https://www.doi.org/10.4324/9781315134543>.

39 Byli to uczestnicy i uczestniczki seminarium magisterskiego z kryminalistyki na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego w roku akademickim 2018/2019: Katarzyna Bayer, Jan Bitner, Marta Czekalska, Hubert Dębniak, Karolina Fabrycka, Dominika Hoinca, Aleksandra Jędrzejak, Paulina Kargul, Kinga Krawczyk, Karolina Mazur, Michał Mazur, Stanisław Rabczuk, Karolina Skraba, Ignacy Strzałkowski, Paweł Wasylkowski. Ponadto członkowie zespołu projektowego: dr Magdalena Tomaszewska-Michalak i mgr Błażej Stromczyński oraz stali współpracownicy zespołu: mgr Marta Gliszczyńska, dr Piotr Lewulis, Jacek Dembiński oraz Krzysztof Worek.

jakie przekazali recenzenci: profesor Marek Leśniak i profesor Wojciech Filipkowski. *Last but not least* serdecznie dziękuję wszystkim osobom, które brały aktywny udział w pracach projektowych. Za ich zaangażowanie oraz zaufanie, jakim obdarzyli piszącego te słowa. W szczególności dziękuję tym, którzy dodatkowo podjęli się prac towarzyszących przygotowaniu niniejszej monografii. Mam nadzieję, że dla części z tych osób będzie to początek przygody akademickiej.

- BIBLIOGRAFIA -

Publikacje naukowe:

- Aleksandrowicz T.R., *Analiza informacji w administracji i biznesie*, Warszawa 1999.
- Allcott H., Gentzkow M., *Social media and fake news in the 2016 election*, „Journal of Economic Perspectives” 2017, vol. 31, nr 2, s. 211-236.
- Bayer-Ryśkiewicz K., Bitner J., Waszkiewicz P., Szary wywiad. *Krytyczna analiza definicji pojęcia w literaturze polskiej oraz anglojęzycznej*, w: P. Waszkiewicz (red.) *Media społecznościowe w pracy organów ścigania*, Warszawa 2021, s. 151-169, <https://www.doi.org/10.5281/zenodo.4625055>.
- Campbell D., Fiske D., *Convergent and discriminant validation by the multitrait-multimethod matrix*, „Psychological Bulletin” 1959, t. 56, nr 2, s. 81-105.
- Creswell J.W., *Mixed-method research: Introduction and application*, w: G.J. Cizek (red.) *Handbook of Educational Policy*, San Diego 1999, s. 455-472.
- Denzin N.K., *The Research Act: A Theoretical Introduction to Sociological Methods*, New York 2009, <https://www.doi.org/10.4324/9781315134543>.
- Filipkowski W., *Wykorzystywanie otwartych źródeł informacji. Wyniki badań ankietowych*, w: W. Filipkowski, W. Mądrzejowski (red.), *Białe wywiad. Otwarte źródła informacji – wokół teorii i praktyki*, Warszawa 2012, s. 135-163.
- Konieczny, J., *Analiza informacji w służbach policyjnych i specjalnych*, Warszawa 2012.
- Omand D., Bartlett J., Miller C., *Introducing Social Media Intelligence (SOCMINT)*, „Intelligence and National Security” 2020, t. 27, nr 6, s. 801-823.
- Rokitowska J., Wasiuta O., *SOCMINT*, w: O. Wasiuta, R. Klepka (red.) *Vademecum bezpieczeństwa informacyjnego*, t. 2, Kraków 2019, s. 362-371.
- Schneider C.J., *Policing and Social Media: Social Control in an Era of New Media*, Lanham 2016.
- Stromczyński B., Waszkiewicz P.: *Białe wywiad w praktyce pracy organów ścigania na przykładzie wykorzystania serwisów społecznościowych*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 5, s. 146-170.
- Wen L.S., Sharfstein J.M., *Unrest in Baltimore: the role of public health*, „JAMA” 2015, t. 313, nr 24, s. 2425-2426, <http://www.doi.org/10.1001/jama.2015.5561>.

Netografia:

- Bromwich J., Victor D., Issac M., *Police use surveillance tool to scan social media, A.C.L.U. says*, <https://www.nytimes.com/2016/10/12/technology/aclu-facebook-twitter-instagram-geofeedia.html> [dostęp: 3.11.2020].
- Cagle M., *Facebook, Instagram, and Twitter provided data access for a surveillance product marketed to target activists of color*, <https://www.aclu.org/blog/privacy-technology/internet-privacy/facebook-instagram-and-twitter-provided-data-access> [dostęp: 3.11.2020].
- Coldeway D., *Before suing NSO group Facebook allegedly sought their software to better spy on users*, <https://techcrunch.com/2020/04/03/before-suing-nso-group-facebook-allegedly-sought-their-software-to-better-spy-on-users/> [dostęp: 3.11.2020].
- Denef S., Kaptein N., Bayerl P., Ramirez L., *Best practice in police social media adaptation*, <https://www.fit.fraunhofer.de/content/dam/fit/de/documents/COMPOSITE-social-media-best-practice.pdf> [dostęp: 6.02.2021].

- Fotoreporter ranny na Marszu Niepodległości: Nikt mnie nie przeprosił. Policja strzelała gdzie popadnie, <https://www.rp.pl/Spoleczenstwo/201119736-Fotoreporter-ranny-na-Marszu-Niepodleglosci-Nikt-mnie-nie-przeprosil-Policja-strzelala-gdzie-popadnie.html> [dostęp: 28.12.2020].
- Franceschi-Bicchierai L., *A tattoo and an Etsy shirt led cops to arrest woman accused of burning cop cars an elaborate open-source intelligence investigation shows the potential danger of posting protest photos online*, <https://www.vice.com/en/article/bv8j8w/a-tattoo-and-an-etsy-shirt-led-cops-to-arrest-woman-accused-of-burning-cop-cars> [dostęp: 28.10.2020].
- GlobalWebIndex, *Social media motivations - 2020 Infographic v4.0*, <https://www.globalwebindex.com/reports/social-media-motivations> [dostęp: 28.10.2020].
- Haertle A., *Jak FBI namierzyło panią, która podpaliła dwa policyjne radiowozy*, <https://zaufanatrzeciastrona.pl/post/jak-fbi-namierzylo-pania-ktora-podpalila-dwa-policyjne-radiowozy/> [dostęp: 28.10.2020].
- Hill E., Tiefenthäler T.C., Jordan D., Willis H., Stein R., *8 minutes and 46 seconds: how George Floyd was killed in police custody*, <https://www.nytimes.com/2020/05/31/us/george-floyd-investigation.html> [dostęp: 29.09.2020].
- 'I regret doing it': Chicago man accused of live-streaming ATM theft speaks out, <https://www.nbcchicago.com/news/local/i-regret-doing-it-chicago-man-accused-of-live-streaming-atm-theft-speaks-out/2325271/> [dostęp: 28.10.2020].
- Kemp S., *Digital 2020: July Global Statshot*, <https://datareportal.com/reports/digital-2020-july-global-statshot> [dostęp: 19.08.2020].
- Kołecka E., *To oni podpaliли mieszkanie na Marszu Niepodległości? Policja publikuje zdjęcia*, <https://www.o2.pl/informacje/to-oni-podpalili-mieszkanie-na-marszu-niepodleglosci-policja-publikuje-zdjecia-6574867542027168a> [dostęp: 28.12.2020].
- Lecher C., Brandom R., *Facebook caught an office intruder using the controversial surveillance tool it just blocked*, <https://www.theverge.com/2016/10/19/13317890/facebook-geofeedia-social-media-tracking-tool-mark-zuckerberg-office-intruder> [dostęp: 3.11.2020].
- Map: Social media monitoring by police departments, cities, and counties, <https://www.brennancenter.org/our-work/research-reports/map-social-media-monitoring-police-departments-cities-and-counties> [dostęp: 3.11.2020].
- Nolen J., *Man live-streamed self on social media using hammer to break into ATM: police*, <https://chicago.suntimes.com/crime/2020/8/15/21370267/live-stream-atm-hammer-looting-chicago-police-charged> [dostęp: 28.10.2020].
- NSO Group: Israeli firm 'impersonated Facebook to spread spyware', <https://www.bbc.com/news/technology-52758784> [dostęp: 5.11.2020].
- Number of daily active Facebook users worldwide as of 2nd quarter 2020, <https://www.statista.com/statistics/346167/facebook-global-dau/> [dostęp: 19.08.2020].
- Number of monthly active Facebook users worldwide as of 2nd quarter 2020, <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/> [dostęp: 19.08.2020].
- Ortiz E., *Facebook, Twitter, Instagram block Geofeedia tool used for police surveillance*, <https://www.nbcnews.com/tech/internet/facebook-twitter-instagram-block-geofeedia-tool-used-police-surveillance-n664706> [dostęp: 3.11.2020].
- Zapis monitoringu z ronda de Gaulle'a z 11.11.2020 r., https://twitter.com/MSWiA_GOV_PL/status/1327542393470652416 [dostęp: 28.12.2020].

Varia:

- Waszkiewicz P., *Open Source Intelligence (OSINT) Using Social Media by Law Enforcement Agencies*. Keynote presentation at PRICON conference, Zagrzeb 14 maja 2018 r.